

Eğitim Programları

TEMEL SİYASİ KAVRAMLAR VE İDEOLOJİLER

Giriş

Düşünmeyi belirli bir sistematik içinde mümkün kılan en önemli unsurlardan biri, kavramlardır. Kavramlar ile düşünür, kavramlar ile fikirlerimizi ifade ederiz. Konuşurken, tartışırken, yazarken bilerek veya bilmeyerek birçok kavram kullanırız ve anlaşmazlıkla sonuçlanan kimi durumlarda temel meselenin genellikle tarafların kullandığı kavramlardan aynı şeyi anlamamaları olduğunu fark ederiz. Çoğu zaman herkesin bildiğini zannettiğimiz kavramların aslında sadece bilinmeden bilinen, tam olarak öğrenilmeden kullanılan ya da kulak aşinalığından ibaret kavramlar olduğunu görürüz. Bu durum her türlü iletişimi sıkıntıya sokabilir ve kimi durumlarda yanlış bir bilince de yol açabileceğinden tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

Böylesine mühim bir mevzuda en azından belli müşterekler oluşturabilmek için bazı temel siyasi kavramlar üzerine okuma ve müzakere eksenli bir program oluşturduk. Bu programda siyaset gibi hayatın neredeyse tüm alanlarına dahil olabilen ve değişen dünya ile birlikte sürekli yeni kavramlarla karşılaşılacak bir politik söylemde, olabildiğince temel sayılan ve günümüzdeki birtakım ana tartışmalarda sıkça karşımıza çıkan kavramlara yer vermeye çalıştık. Haliyle bazı kavramlar ihmal edildi, bazı kavramlar ise başka programlarda ele alınmak üzere tehir edildi.

Söz konusu siyasi kavramlar olduğunda birkaç hususun bilinmesinde fayda var. Öncelikle reel siyasetle teorik siyasetin kavramları ortak olsa da reel siyasette politikacılar veya siyasetçiler taraftar bulmak ya da taraftarlarının algılarını politikalarına uygun hale getirmek için kavramları manipüle edebilir veya yanlış kullanabilirler. Bu da bizi haliyle siyasi dili kullanırken dikkatli olmaya zorlamaktadır. Kavramları, gündelik siyasi çekişmelerin yanlış kullanımlarına düşmeden ifade edebilmenin yolu, kavramı açık bir şekilde tanımlamak ve belirginleştirmektir.

Farkında olunması gereken ikinci husus ise siyasal kavramların genellikle ideolojik inançlarla sarmaş dolaş olmasıdır. Geç 18. Yüzyıl'da ve erken 19. Yüzyıl'da modern siyasal ideolojilerin ortaya çıkışıyla birlikte siyasal söylem, sadece yeni bir dile kavuşmakla kalmamış siyasal çekişmelerin terim ve kavramları da çetrefilli ve genel olarak çelişen anlamlarla doldurulmuştur. Bu yüzden siyasi kavramlar genellikle müphemdirler, çoğunlukla rekabet ve çekişme konusudurlar ve kullanıcıların bihaber oldukları değer yargıları ve ideolojik manalar ile 'yüklenmiş' olabilirler. Haliyle bu tür durumları göz önünde bulundurarak kavram meselesine yaklaşmak gerekiyor.

Kavramların da tarihi olduğunu; siyasi, sosyal ve kültürel boyut değiştiğinde kavramların da değiştiğini, kimi zaman anlam daralması kimi zaman anlam genişlemesi kimi zaman ise tamamen farklı anlamlar kazanabileceğini de akılda tutmak lazım.

Ayrıca farklı tarihselliklere sahip benzer kavramların her zaman ve mekânda aynı anlama sahip olduğunu var sayarak bir tür genellemeciliğe ve anakronizme de düşmemek gerekiyor.

PROGRAMIN İÇERİK VE İŞLENİŞİ

Program siyasetin temel kavramlarını ve temel siyasi ideolojileri tanıtıcı ve tanımlayıcı bir düzeyde ele almayı amaçlamıştır. Haliyle detaylı ve hacimli bir programdan ziyade ileriye dönük daha analitik okumalara zemin hazırlayan bir giriş mahiyetindedir. Mümkün olduğu kadar kavramların literatürdeki karşılıklarına yer verilmeye çalışılmış, tartışmalı veya eleştirel konular üzerinde durulmamaya dikkat edilmiştir.

Kavramların ve ideolojilerin seçiminde, Türkiye’de yer alan tartışmalarda ve siyasi ortamda sıkça karşılaştığımız kavram ve ideolojiler olmasına dikkat edilmiştir. Zira siyaset gibi oldukça kapsamlı bir konunun kavram ve ideolojileri, takdir edileceği üzere, bir hayli fazladır.

Programın katılımcılar tarafından verimli ve etkin olabilmesi için, işleyişinde kullanılacak dokümanların kolay ulaşılabilir ve temin edilebilir olmasına özen gösterilmiştir. Konular işlenirken kullanılacak olan dokümanların seçiminde, mümkün olduğu kadar İslam düşüncesi ve tarihindeki algılanma biçimleri kadar Batı düşüncesindeki ve siyaset tasavvurundaki yerini de ele alan çapraz okumayı mümkün kılacak bir yöntem uygulanmıştır.

Programın verimli olabilmesi ve katılımcıların hedeflenen amaca ulaşabilmesi için konulara hazırlıklı olarak gelinmesi gerekmektedir. Bunun için de başta program yürütücüleri olmak üzere katılımcıların tümü programda yer alan makale ve kitapları okuyup gerekli notları çıkardıktan sonra programa iştirak etmeli ve programlar tek taraflı bir anlatı şeklinde değil de herkesin katılabileceği, mütalaa ve müzakere edebileceği bir işleyişe sahip olmalıdır.

1-2. HAFTA

SİYASET NEDİR?

KAYNAKLAR

- TDV İslam Ansiklopedisi; “Siyaset” ve “Siyaset-i Şeriiye” maddeleri.
- İslamın Siyasal Söylemi, Bernard Lewis, Cep Yayınları.
- Siyaset Felsefesine Giriş, Neşet Toku, Çizgi Kitabevi.
- Siyaset Felsefesine Giriş, Christian Ruby, İletişim Yayınları.

3-4. HAFTA

DEVLET

KAYNAKLAR

- TDV İslam Ansiklopedisi, “Devlet” maddesi.
- Devlet, John A. Hall, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Modern Devlet, Christopher Pierson, Çiviyazısı Yayınları.

5-6. HAFTA

ANAYASA VE HUKUK

KAYNAKLAR

- TDV İslam Ansiklopedisi; “Anayasa”, “Fıkıh” ve “Hak” maddeleri.
- İslam Dünyasında Hukuk ve İktidar, Sami Zubaida, Bilgi Üniv. Yayınları
- Türk Anayasa Tarihi, Faruk Yılmaz, İz Yayınları.
- İslam Hukukuna Giriş, Wael Hallaq, Ufuk Kitapları.
- İslam Hukuk Felsefesi, Casir Avde, Mahya Yayınları.

7. HAFTA

MEŞRUIYET

KAYNAKLAR

- TDV İslam Ansiklopedisi; “Meşru” maddesi.
- Politika Bilimine Giriş, Münci Kapani, Bilgi Yayınevi, kitap içinde Dördüncü Bölüm, “Siyasal İktidarın Meşruluk Temeli”, Sh: 74-107.

8-9. HAFTA

EGEMENLİK

KAYNAKLAR

- Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı, Yusuf Şevki Hakyemez, Seçkin Yayıncılık. Bu kitapta yer alan şu bölümler:
- Modern Devlet ve Egemenliğin Doğuşu, Egemenliğin Kavramsal Çerçevesi, Egemenliğin Sahibi ve Kullanılması, Devletin Bir Unsuru Olarak Egemenlik Kavramının Boyutları
- Ayrıca bakınız: Politika Bilimine Giriş, Münci Kapani, Bilgi Yayınevi, kitap içinde “Siyasal İktidar ve Egemenlik” bölümü, Sh: 58-74.

10-11. HAFTA

BÜROKRASİ

KAYNAKLAR

- Bürokrasi ve Siyaset, Bilal Eryılmaz, Alfa Yayınları. Bu kitaptaki “Bürokrasi ve Siyaset” bölümü, Sh: 92-166.
- Bürokrasi, Ludwig von Mises, Liberte Yayınları.

12-13. HAFTA**ADALET****KAYNAKLAR**

- TDV İslam Ansiklopedisi, “Adalet” maddesi.
- İslam’da Adalet Kavramı, Macid Hadduri, Yöneliş Yayınları.
- Osmanlı Hukuk Sisteminde Adaletin Üstünlüğü, Halil İnalçık, “Adalet Kitabı”, Sh: 155, Yeditepe Yayınları.

14-15. HAFTA**HİLAFET****KAYNAKLAR**

- TDV İslam Ansiklopedisi; “Hilafet” maddesi.
- İngiltere’de Hilafet Tartışmaları; “Hilafet Risaleleri”, Azmi Özcan, Klasik Yayınları, Cilt 1, Sh: 63-91.

16-17. HAFTA**MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK****KAYNAKLAR**

- TDV İslam Ansiklopedisi; “Millet”ve “Milliyetçilik”maddeleri.
- Hayali Cemaatler, Benedic Anderson, Metis Yayınları.
- Teolojinin Jeopolitiği, Ahmet Özcan, Yarın Yay.
- Milletler ve Milliyetçilik, Eric Hobsbawm, Ayrıntı Yayınları.
- Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Milliyetçilik, Cilt 4, İletişim Yayınları.

18-19. HAFTA**OSMANLILIK****KAYNAKLAR**

- TDV İslam Ansiklopedisi; “Osmanlıcılık” maddesi.
- Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 1, İletişim Yayınları. Bu ciltte yer alan aşağıdaki makaleler: Yeni Osmanlı Düşüncesi, Şerif Mardin, Sh: 42-54. Osmanlı Reform Çağında Osmanlıcılık Düşüncesi, Selçuk Akşin Somel, Sh: 88-98.

20-21. HAFTA**İSLAMCILIK****KAYNAKLAR**

- TDV İslam Ansiklopedisi; “İslamcılık” maddesi.
- Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce; Cilt 1, İletişim Yayınları. Bu ciltte yer alan aşağıdaki makale: İslam Düşüncesinde Paradigma Değişimi, İsmail Kara, Sh: 234-265. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce; Cilt 6, İletişim Yayınları. Bu ciltte yer alan aşağıdaki makaleler: İslamcı Söylemin Kaynakları ve Gerçeklik Değeri, İsmail Kara, Sh: 34-48. Cumhuriyet Dönemi İslamcılığı, Burhanettin Duran, Sh: 129-157. İslamcılık, Beşir Musa Nafi, Yarın Yayınları.

22-23. HAFTA

MUHAFAZAKÂRLIK

KAYNAKLAR

- Muhafazakâr Düşüncenin Temelleri, Doğu Ergil, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, 1986, Sh: 269-293. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce; Cilt 5, İletişim Yayınları. Bu ciltte yer alan aşağıdaki makaleler: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Siyasal Muhafazakârlık, Erik Jan Zürcher, Sh: 40-66. Türk Muhafazakârlığının Kültürel Politik Kökleri, Süleyman Seyfi Öğün, Sh: 539-590.
- Muhafazakârlık, Philippe Beneton, İletişim Yayınları.

24-25. HAFTA

LIBERALİZM

KAYNAKLAR

- Liberalizm El Kitabı, Cennet Uslu, Kadim Yayınları. Bu kitap içinde yer alan aşağıdaki makaleler: Liberalizm, Alan Ryan, Sh: 85-121. Yeni Liberalizm, Norman P. Barry, Sh: 265-311
- Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 5, İletişim Yayınları. Bu ciltte yer alan aşağıdaki makaleler: Türkiye’de Liberalizm Kavramının Soyçizgisi, Ahmet İnsel, Sh: 41-75. Türkiye’nin Neo-Liberal Dönüşümü ve Liberal Düşünce, Alev Özkazanç, Sh: 634-667.
- Türkiye’de Liberalizm, Tevfik Çavdar, İmge Yayınları.

26-27. HAFTA

DEMOKRASİ

KAYNAKLAR

- Demokrasi, Charles Tilly, Phoenix Yayınları. Bu kitapta yer alan şu bölümler: Demokrasi Nedir? Sh: 13-51. Tarihte Demokrasi, Sh: 51-137.
- Demokrasinin Türkiye Serüveni, Bernard Lewis, YKY Yayınları, Sh: 9-53.

28-29. HAFTA

SOSYALİZM

KAYNAKLAR

- TDV İslam Ansiklopedisi, “Sosyalizm” maddesi.
- Sosyalizm, Michael Newman, Dost Yayınları.
- Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyalizm ve Milliyetçilik, Mete Tuncaç, Erik J. Zürcher, İletişim Yayınları.

30-31. HAFTA

KEMALİZM

KAYNAKLAR

- “Kemalizm”, Tanıl Bora, İletişim Yayınları, Cereyanlar kitabı içinde Sh: 119-188.
- Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 2, İletişim Yayınları. Bu ciltte yer alan aşağıdaki makaleler: Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem, Nur Betül Çelik, Sh: 75-92.
- Tek Parti Yönetimi, Kemalizm ve Şeflik Sistemi: Ebedi Şef / Milli Şef, Cemil Koçak, Sh: 119-138.
- Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi, Levent Köker, İletişim Yayınları.

